

Ήταν ληστρικά τα δάνεια που λάβαμε από την Αγγλία;

1824 - 1825: μύθοι και αλήθειες

Των **ΝΙΚΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ** και **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΕΛΕΝΤΖΑ***

Πρόσφατα, η απόδοση του 10-ετούς ομολόγου του Ελληνικού δημοσίου κατέβηκε για πρώτη φορά στην ιστορία της Ελλάδος, κάτω από το 1%, πράγμα που αποτελεί επίτευγμα, μετά τις περιπέτειες της τελευταίας δεκαετίας, όταν έφθασε η απόδοση των δεκαετών ομολόγων το 36,5%.

Αυτό μας θυμίζει τα δάνεια της ανεξαρτησίας, τα πρώτα που συνήφθησαν από την Ελλάδα, πριν αυτή αποτελέσει επίσημα ελεύθερο κράτος.

Πολλοί ακαδημαϊκοί και πολιτικοί, χαρακτηρίζουν τα δάνεια αυτά από το Ηνωμένο Βασίλειο «επαχθή», ή «ληστρικά», και αποδίδει εκμετάλλευσης μιας φτωχής χώρας από ξένους τραπεζίτες.

Συνιστούσαν όμως πράγματι τα δάνεια αυτά εκμετάλλευση της χώρας μας, και ήταν ανόητοι ή ανίκανοι οι εκπρόσωποι της Ελλάδας που συμφώνησαν τους όρους;

Τα δάνεια αυτά ήταν δύο. Το πρώτο συνήφθη το 1824, για 36 έτη, με εκδότη τους Loughnan Sons και O'Brien, και είχε ονομαστικό ύψος δανείου 800.000 £. Το ποσό που εκταμιεύθηκε ήταν 472.000 £ ή το 59% του ονομαστικού ποσού. Το δάνειο διαπραγματεύθηκαν από ελληνικούς πλευράς οι Ορλάνδος και Λουριώτνς. Το δεύτερο δάνειο συνήφθη το 1825, για 36 έτη, με εκδότη τους αδελφούς Ricardo και είχε ονομαστικό ύψος δανείου 2.000.000 £. Το ποσό που εκταμιεύθηκε ήταν 1.100.000 £ ή το 55,5% του ονομαστικού ποσού. Το δάνειο διαπραγματεύθηκαν από ελληνικούς πλευράς οι Ορλάνδος και Λουριώτνς.

Το δεύτερο δάνειο συνήφθη το 1825, για 36 έτη, με εκδότη τους αδελφούς Ricardo και είχε ονομαστικό ύψος δανείου 2.000.000 £. Το ποσό που εκταμιεύθηκε ήταν 1.100.000 £ ή το 55,5% του ονομαστικού ποσού. Το δάνειο διαπραγματεύθηκαν από ελληνικούς πλευράς οι Ορλάνδος και Λουριώτνς.

Η σύμβαση του δευτέρου δανείου προέβλεπε τη διάθεση 250.000 £ για προεξόφληση ομολόγων του πρώτου δανείου, με σκοπό τη στήριξη της τιμής τους στη δευτερογενή αγορά.

Οι όροι τότε και τώρα
Θα συγκρίνουμε τους όρους των δανείων αυτών, με όσα ισχύουν σήμερα με τα δάνεια του ελληνικού Δημοσίου.

Για την αποπληρωμή των κεφαλαίου, και οι δύο συμβάσεις προέβλεπαν την καταβολή 1% του ονομαστικού κεφαλαίου ετησίως επί 36 έτη. Φυσικά, το άθροισμα όλων αυτών των χρεολυσίων φθάνει το 36% του κεφαλαίου, πλην όμως (θεωρητικά) αν το χρεολύσιο αυτό κατετίθετο κάθε χρόνο σε λογαριασμό με ένα ασφαλές επιτόκιο με τα δεδομένα της αγοράς (5%), η κατάθεση αυτή θα έφθανε στο τέλος των 36 ετών το 100% του κεφαλαίου.

Αυτή η μέθοδος υπολογισμού της τελικής αξίας σε ένα λογαριασμό (sinking fund) ενός ποσού Χ επί Ψ έτη, όπου το ποσό ανατοκίζεται κάθε χρόνο με ένα ασφαλές επιτόκιο (safe interest rate), ισχύει μέχρι σήμερα. Η μόνη διαφορά είναι ότι σήμερα το ασφαλές επιτόκιο (π.χ. το επιτόκιο της Bundesbank ή των US bonds), είναι περίπου 3% ή μικρότερο, ενώ τότε ήταν 5%.

Τα επιτόκια δανεισμού εκείνης της εποχής, τα οποία κυμαίνονταν βέβαια ανάλογα με το ρίσκο της κάθε επένδυσης, ήταν σχεδόν διπλάσιο από τις σημερινές εποχές. Αυτό προκύπτει και από τη σχετική βιβλιογραφία.

Εκείνο που ξενίζει τους σημερινούς αναγνώστες, είναι η περικοπή του κεφαλαίου που τελικά εισέπραξε η επαναστατική κυβέρνηση των Ελλήνων, με αποτέλεσμα αντί να

λάβει το ονομαστικό ύψος (800.000 £), έλαβε μόνο 59% (472.000 £).

Πολλοί νομίζουν ότι η διαφορά κατακρατήθηκε καταχρηστικά και επομένως τα δάνεια ήταν «ληστρικά». Έπρεσαν, λοιπόν οι ξεσηκωμένοι Έλληνες θύματα ξένων Σάιλοκ (όπως ο Έμπορος της Βενετίας); Όχι βέβαια. Απλώς οι όροι του δανείου διαμορφώθηκαν ανάλογα με το ρίσκο.

Σήμερα, η διαμόρφωση των όρων ενός δανείου ανάλογα με το ρίσκο, γίνεται μέσω του επιτοκίου. Όσο μεγαλύτερο το ρίσκο και η διαρκεία αποπληρωμής, τόσο υψηλότερο το επιτόκιο δανεισμού.

Εκείνα τα χρόνια όμως ακολουθούσαν μια διαφορετική πρακτική. Η δανειακή σύμβαση προέβλεπε ένα «ασφαλές» επιτόκιο (5%) και η προσαρμογή ανάλογα με το ρίσκο, γινόταν με την αγορά των ομολόγων σε τιμή κατώτερη της ονομαστικής. Η πρακτική αυτή χρησιμοποιείται μερικώς και σήμερα.

Γινόταν δηλαδή αυτό που γίνεται και σήμερα στη δευτερογενή αγορά ομολόγων, και το επιτόκιο που εισέπραττε ο δανειστής ήταν η «απόδοση» του ομολόγου.

Στην πράξη, το πραγματικό επιτόκιο για το πρώτο δάνειο δεν ήταν το ονομαστικό 5%, αλλά περίπου 8,47% (5/0,59).

Ακόμη, σύμφωνα με τους όρους των δανείων, το ελληνικό κράτος πλήρωνε ετησίως 1% για χρεολύσια, ενώ θα έπρεπε να πληρώνει μόνο 0,59% για να ξεπληρώσει το ποσό που πραγματικά είχε εισπράξει ως δάνειο. Ως διόρθωση γι'αυτή την επιβάρυνση των τοκοχρεολυσίων, που έφθανε το 0,70% επί του πραγματικού κεφαλαίου, μπορούμε να την προσθέσουμε στο επιτόκιο 8,47%, και να προκύψει έτσι τελικά το πραγματικό επιτόκιο που ήταν 9,17%.

Αντίστοιχα, στην περίπτωση του δεύτερου δανείου το πραγματικό επιτόκιο ήταν 9,80%.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι:

- Το πρώτο δάνειο ήταν ομολογιακό 36-ετούς διάρκειας, ύψους 472.000 £ με επιτόκιο 9,17%. Δεν ήταν δηλαδή ύψους 800.000 £ (με τη σημερινή ορολογία), με την διαφορά των 328.000 £ να κατακρατήθηκε καταχρηστικά.
- Το δεύτερο δάνειο ήταν επίσης ομολογιακό 36-ετούς διάρκειας, συνολικού ύψους 1.100.000 £ με επιτόκιο 9,80%. Δεν ήταν δηλαδή ύψους 2.000.000 £, και επομένως και εδώ ισχύουν τα ίδια για τη διαφορά των 900.000 £.

Οι όροι αυτοί, και κυρίως το πραγματικό επιτόκιο, δεν είναι καθόλου «ληστρικοί». Ειδικά αν συνετιμώσουμε τα ακόλουθα: **(α)** τα εκέγγυα που παρουσίαζαν οι δανειζόμενοι:

Οι επιδότησι δανειολήπτες δεν ήταν καν ένα αναγνωρισμένο κράτος, αλλά απλώς οι εκπρόσωποι ενός επαναστατημένου έθνους που φιλοδοξούσαν να συγκροτηθούν εν καιρώ σε κράτος, και οι οποίοι μετά από κάποιες αρχικές επιτυχίες είχαν μάλιστα εμπλακεί σε εμφύλιο πόλεμο. Παράλληλα, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η Οθωμανική αυτοκρατορία αποκαλούσε το επαναστατημένο αυτό έθνος «τρομοκράτες», ενώ η Ιερά Συμμαχία το έβλεπε ως σοβαρή απειλή για την ερήννη στην Ευρώπη.

(β) ότι το επίπεδο των επιτοκίων εκείνη την εποχή ήταν διεθνώς υψηλότερο από σήμερα, όπως προκύπτει από το γεγονός ότι το «ασφαλές» επιτόκιο ήταν 5%, ενώ σήμερα είναι περίπου στα μισά αυτών της τιμής. Επομένως το (πραγματικό) επιτόκιο της τάξεως του 9,5%, με το οποίο επιβαρυνόταν η Ελλάδα, αντιστοιχεί σε ένα επιτόκιο της τά-

Το ομόλογο του δεύτερου δανείου, Συλλογή Εταιρείας για τον Ελληνισμό και τον Φιλελληνισμό (ΕΕΦ).

Τα περίφημα δάνεια της Αγγλίας δεν ήταν καθόλου ληστρικά, και αυτοί που τα διαπραγματεύθηκαν δεν ήταν ούτε προδότες, ούτε ανόητοι.

ξenos του 5,5% - 6% με τα σημερινά δεδομένα. Οι όροι αυτοί είναι πολύ ευνοϊκοί, τουλάχιστον σύμφωνοι με αυτά που ισχύουν σήμερα, και μάλιστα όταν πρόκειται για 36-ετή ομολόγια.

Ζημία για δανειστής

Η καλύτερη όμως αποδείξει ότι τα δάνεια αυτά δεν ήταν επαχθή, αλλά το αντίθετο, είναι η εξής. Ένας από τους όρους του δεύτερου δανείου ήταν να προεξοφληθούν ομόλογα του πρώτου, συνολικής ονομαστικής αξίας 250.000 £.

Αυτό έγινε, και το αντίτιμο της εξαγοράς ήταν σε πρώτη φάση 113.200 £, δηλαδή 45,3 £ για κάθε ομόλογο ονομαστικής αξίας 100 £.

Ανεξάρτητα από το εάν η εξαγορά αυτή ήταν σκόπιμη, διαπιστώνουμε ότι ένα χρόνο μετά την έκδοσή τους, η τιμή των ομολόγων του πρώτου δανείου στην ελεύθερη (ή δευτερογενή) αγορά είχε πέσει από 59 £ στις 45,4 £ (είχαν υποτιμηθεί κατά 23%) και αντίστοιχα η «απόδοση» των ομολόγων από 9,5% είχε ανέβει στο 11,9%.

Άρα οι «αγορές» είχαν κρίνει ότι τα ομόλογα ήταν υπερτιμημένα, και ότι η πραγματική τους αξία, η ανταποκρινόμενη στο ρίσκο που παρούσιζαν, ήταν 45,4 £ και όχι 59 £.

Επομένως ζημιωμένοι από το πρώτο δάνειο ήταν οι δανειστές, οι αρχικοί αγοραστές των ομολογιών, και όχι οι δανειζόμενοι. Μάλιστα οι πραγματικοί δανειστές δεν ήταν οι «κακοί» τραπεζίτες, οι οποίοι είναι λογικό να ήθελαν να βγάλουν κάποια προμήθεια, αλλά οι ομολογούχοι που κατά μεγάλο μέρος ήταν φιλέλληνες (οι περισσότεροι απλοί πολίτες), που ήθελαν να βοηθήσουν τους επαναστατημένους Έλληνες και να τιμήσουν την μνήμη και τον αγώνα του Λόρδου Βύρωνος.

Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι όλα τα δάνεια που έλαβαν χώρες της Λατινικής Αμερικής από

Αγγλικές τράπεζες την περίοδο 1822 έως 1825, είχαν αντίστοιχη δομή. Σε γενικές γραμμές, τα δάνεια προς την Ελλάδα είχαν καλύτερους όρους. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι όλα τα δάνεια (με εξαίρεση το πρώτο δάνειο που έλαβε το Μεξικό) είχαν αρχικό επιτόκιο 6%, αντί του 5% που είχε η Ελλάδα, και μεγάλες προμήθειες.

Για παράδειγμα, για το πρώτο δάνειο αρχικής αξίας £ 3.200.000 που έλαβε το Μεξικό από την τράπεζα B.A. Goldsmith & Co, το 1824, ισχυαν τα εξής. Η τιμή για την αγορά ενός ομολόγου £100, ήταν £58. Το επιτόκιο ήταν 5%. Από την πώληση εισπράχθηκαν £1.850.000. Από αυτά όμως αφαιρέθηκαν προμήθειες £750.000. Έτσι το Μεξικό έλαβε εν τέλει £1.100.000. Η σύγκριση με τους όρους του Ελληνικού δανείου είναι καθαρή. Να υπενθυμίσουμε ότι μετά την επανάσταση που ξεκίνησε το 1810, το Μεξικό ήταν ήδη από τις 24 Αυγούστου 1821, ανεξάρτητο κράτος.

Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι τα περίφημα δάνεια της Αγγλίας δεν ήταν καθόλου ληστρικά, και αυτοί που τα διαπραγματεύθηκαν δεν ήταν ούτε προδότες, ούτε ανόητοι, ενώ είχαν τη βοήθεια αξίων φιλελλήνων οικονομικών συμβούλων.

Μπορεί η μετέπειτα διαχείριση των δανεικών να μην ήταν η ενδεδειγμένη, και όπως φαίνεται, συνέβησαν διάφορα παρατράγουδα, όμως τα ίδια τα δάνεια είχαν συναφθεί με πολύ λογικούς όρους, αν λάβουμε υπόψη όλες τις παραμέτρους.

Το πρόβλημα με τα δάνεια αυτά δεν ήταν λοιπόν οι όροι τους, αλλά η αδυναμία της χώρας μας πρώτα να αξιοποιήσει υπέρ του αγώνα της, και στη συνέχεια να τα εξυπηρετήσει μέσω χρηστής οικονομικής διαχείρισης, στα χρόνια που ακολούθησαν.

Αξίζει όμως να σημειώσουμε και μερικές άλλες παραμέτρους σχετικές με τα δάνεια. Πέραν της οικονομικής πτυχής, τα δάνεια αποτελούσαν τις ισχυρότερες πολιτικές πράξεις επίσημης αναγνώρισης των Ελλήνων και της προοπτικής τους να συστήσουν στο μέλλον ανεξάρτητο κράτος.

Η σύναψη των δανείων έγινε εφικτή όταν ανέλαβε Υπουργός Εξωτερικών στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο μεγάλος Βρετανός πολιτι-

κός και φιλέλληνας, George Canning.

Ο Canning άλλαξε δραστικά την πολιτική του προκατόχου του, Castlereagh. Αναγνώρισε στην Ελλάδα καθεστώς εμπόλεμης χώρας και άναψε το πράσινο φως στο City του Λονδίνου για τη σύναψη των δανείων.

Ακόμη όμως και εάν οι Έλληνες είχαν κάνει την καλύτερη δυνατή χρήση των δανείων, η ιστορία απέδειξε ότι η απελευθέρωση της Ελλάδος χρειάστηκε την ναυμαχία στο Ναβαρίνο.

Η στήριξη των συμμάχων

Στην Ναυμαχία αυτή έλαβαν μέρος 29 από τα καλύτερα πλοία των τριών συμμάχων με το πλέον έμπειρο προσωπικό και διοικητή τον σπουδαίο Βρετανό Ναύαρχο Codrington, που διέλυσαν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο των 90 πλοίων.

Παρόλα αυτά, για να πεισθεί ο Ιμπραήμ να αποχωρήσει από την Ελλάδα, χρειάστηκαν άλλοι 10 μήνες και η παρουσία τακτικού στρατού 15.000 ανδρών υπό τον Στρατηγό Maison. Και παράλληλα, σκληρές διαπραγματεύσεις μεταξύ του Codrington και των Αιγυπτίων που κατέληξαν σε συμφωνία μόλις τον Ιούλιο του 1828.

Έχει υπολογίσει ποτέ κανείς την αξία της στήριξης αυτής που έλαβε η Ελλάδα από τους συμμάχους της, με πρώτο το Ηνωμένο Βασίλειο; Πόσα δάνεια ακόμη θα έπρεπε να λάβει η Ελλάδα και ποιο φόρο σε αίμα θα έπρεπε να καταβάλει μόνη της για να αποκτήσει την ελευθερία της;

Εάν συνυπολογισθούν όλα αυτά, τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα εν λόγω δάνεια ήταν σχεδόν χαριστικά, και ότι η βοήθεια και η υποστήριξη που εν τέλει έλαβε η Ελλάδα ήταν τότε, όπως είναι και σήμερα, πρωτοφανής στα διεθνή χρονικά.

Την βοήθεια αυτή την οφείλουμε στον φιλελληνισμό, στον θαυμασμό του δυτικού κόσμου προς τον Ελληνικό πολιτισμό και την κληρονομία μας, την οποία ακτινοβολούν διαμέσου των αιώνων τα μάρμαρα της Ακρόπολης των Αθηνών.

* Ο Κ. Νίκος Αποστολίδης, ι. καθηγητής ΕΜΠ, και ο Κ. Κωνσταντίνος Βελέντζας, είναι μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής της ΕΕΦ (www.eefshp.org)

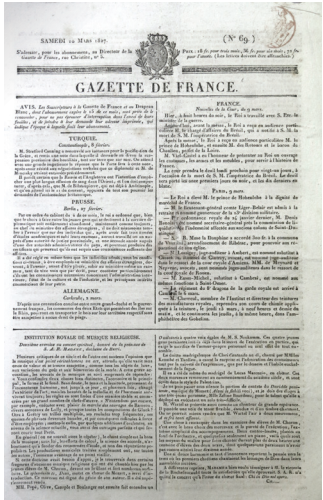
Λόρδος Βύρων. Πορταίτο 19ου αιώνα. Λάδι σε καμβά. Συλλογή ΕΕΦ.

Πορταίτο του George Canning, του Thomas Lawrence, Συλλογή ΕΕΦ

Ο Ναύαρχος Codrington, Λιθογραφία, Συλλογή ΕΕΦ

Gazette de France 10/3/1827.
«Ο George Canning έστειλε ένα νέο επίσημο υπόμνημα στον σουλτάνο για την ειρήνευση στην Ελλάδα. Ζήτησε την άμεση παύση των εκθροισμών στη ξηρά και τη θάλασσα και διαπραγματεύσεις για μια διπλωματική λύση στο ελληνικό πρόβλημα. Φαίνεται ότι η Αγγλία και η Ρωσία θα έκαναν οτιδήποτε για να σταματήσουν τον πόλεμο».

Σταυρός του Σωτήρος, το μετάλλιο που ανένειμε ο Όθων το 1838, στον γιό του George Canning, Charles John Canning, Συλλογή ΕΕΦ.